

Komt er een reflatie van de Britse economie?

PROF. DR. G. VANDEWALLE

Het monetaire beleid een gedeeltelijk succes

Mevrouw M. Thatcher kan met recht beweren dat althans het hoofddoel van haar monetaire beleid werd bereikt. Het stijgingspercentage van de detailhandelsprijzen, dat in september 1981 nog 11,5 bedroeg, is gedaald tot 8,5 in juli 1982. M.a.w. het inflatiepercentage heeft een peil bereikt dat ongeveer overeenstemt met het gemiddelde van dat der EG-landen 1). Of dit evenwel een automatisch gevolg is van de beperking van de expansie van de geldhoeveelheid en de daaruit voortvloeiende stijging van de intrestvoeten mag worden betwijfeld. Twee ontwikkelingen hebben vooral bijgedragen tot de afname van het inflatieritme, nl. de stabilisatie van de koersen van het Pond Sterling op een vrij hoog peil en de sterke toename van de werkloosheid. Eerstgenoemde ontwikkeling spruit voort uit het voortdurende overschot op de betalingsbalans van Groot-Brittannië ten gevolge van de regelmatige toename van zijn olie-uitvoer en de hoge uitvoerprijzen van dit produkt. De grote werkloosheid is gedeeltelijk het gevolg van de hoge koersen van het Pond Sterling waardoor de uitvoer wordt afgeremd en de invoer bevordert, en gedeeltelijk van de hoge intrestvoeten, waardoor de investeringen worden ontmoedigd. De hoge koersen van het Pond Sterling hebben tot gevolg dat de invoerprijzen in de regel in geringere mate stijgen dan het binnenlandse prijspeil, m.a.w. dat ze een matigende invloed uitoefenen op de inflatie. De hoge werkloosheid drukt op de lonen, en remt zo de stijging van de kostprijzen af.

Het werkloosheidspercentage, dat in 1977 onder de Labourregering 6,1 bedroeg, was in september 1982 opgelopen tot 14 (bijna één werkloze op zeven actieve personen) 2). De monetaristische economen, zoals prof. Friedman en prof. Laidler, hebben nooit ontkend dat een krap monetair beleid moest leiden tot een hogere werkloosheid, maar ze dachten dat een geringe stijging van het werkloosheidscijfer zou samengaan met een veel grotere daling van het inflatiepercentage.

Volgens Laidler zou een verhoging van de werkloosheid met 1 procentpunt die gedurende één jaar wordt vastgehouden, voldoende zijn om het inflatiepercentage te verminderen met 5 procentpunten. De er-

varingen, zowel in de Verenigde Staten als in Groot-Brittannië, spreken dit evenwel tegen en prof. J. Tobin heeft de stelling van Laidler omgekeerd. Volgens hem is een stijging van de werkloosheid met 5 à 6 procentpunten nodig om een daling van het inflatiepercentage met 1 procentpunt te bewerkstelligen 3).

Het ziet er in ieder geval niet naar uit dat de werkloosheid, die in Groot-Brittannië een uitzonderlijk hoog peil heeft bereikt, snel zal verminderen. De links gerichte Cambridge Economic Policy Group heeft berekend dat om het werkloosheidscijfer te doen dalen met 1 mln. eenheden, m.a.w. terug te brengen tot een aanvaardbaar niveau van 8% van de actieve bevolking, de produktie van de industrie zou moeten stijgen met 5 procentpunten per jaar 4). Dit lijkt een onmogelijke opgave als er rekening wordt gehouden met de geringe expansie van de vraag op de wereldmarkt en de hoge waarde van het Pond Sterling, waardoor de concurrentiekracht van de meeste Britse bedrijven veelal gering blijft. Sir Geoffrey Howe, minister van Financiën, heeft overigens in een radio-interview op 25 augustus 1982 verklaard dat de werkloosheid nog een lange periode hoog zal blijven 5). Dit speelt de conservatieve regering uiteraard niet in de kaart. Het succesvol optreden van mevrouw Thatcher in de Falkland-crisis heeft de populariteit van de regering in sterke mate verhoogd, maar deze gebeurtenis zal geen blijvende invloed uitoefenen op het kiezersgedrag. Bij een enquête, gehouden in juli 1982, bleek dat 68% van de ondervraagde personen de werkloosheid als het voornaamste probleem van Groot-Brittannië beschouwde 6).

Er wordt van vele zijden druk op mevrouw Thatcher en sir G. Howe uitgeoefend om een minder restrictief monetair beleid te voeren om binnenlandse vraaguitval te voorkomen. Howe heeft zo'n reflatiebeleid steeds afgewezen, maar in feite is het monetair beleid in de loop van het laatste jaar toch gewijzigd, en men kan zelfs volhouden dat het enigszins werd afgezwakt.

De wijziging van het monetaire beleid in 1982

In maart 1980 heeft de minister van Financiën sir Geoffrey Howe medegedeeld

dat de tweede fase van het monetaire beleid nu zou intreden. Na de stabilisatie van de groei van de geldhoeveelheid in 1979/1980 zou deze geleidelijk worden gereduceerd. Voor 1980/1981 werd voorzien dat de groeivoet van M₃ 7) zou schommelen tussen 7 à 11%; voor 1981/1982 zou hij 6 à 10% mogen bedragen, voor 1982/1983 5 à 9%, en voor 1983/1984 4 à 8% 8). In 1981/1982 was de werkelijke groei evenwel 13%. Dit was hoofdzakelijk toe te schrijven aan de sterke groei van de kredietverlening van het bankwezen aan de particuliere sector. Voor het financieel jaar 1981/1982 bedroeg deze toename 14,5% 9). Om de groei van de deposito's bij de banken die hieruit voortspruit af te remmen, heeft de centrale bank in opdracht van de overheid zoveel mogelijk overheidspapier geplaatst bij de particuliere sector (de geldscheppende instellingen niet inbegrepen). Hierdoor werd de geldhoeveelheid verminderd en werden de financiële middelen van de overheid uitgebreid. Voor het financieel jaar 1981/1982 overtroffen de aankopen van overheidsschuld door de niet-bancaire sector met £ 2,5 mrd. de totale behoefte van de overheidsector aan financiële middelen. Deze „overfunding” laat de mogelijkheid aan de centrale bank open om voor rekening van de overheid een deel van het overheidspapier dat zich in handen bevindt van de banken, terug te kopen.

Deze politiek kon evenwel niet stelselmatig worden toegepast omdat de banken, zoals in vele landen, verplicht zijn een groot deel van hun deposito's te beleggen in overheidspapier en bijgevolg hiervan slechts die hoeveelheden van de hand mogen doen die ze niet voor de verplichte dekking nodig hebben. De Bank of England heeft daarom niet alleen schatkistpapier van de banken gekocht, maar ook commerciële wissels. Hierdoor werden evenwel de

1) Key indicators – major economics, *The Economist*, 28 augustus 1982, blz. 47.

2) Persoverzicht van de Nationale Bank van België, 22 september 1982, blz. 2 (uittreksel uit *Nouveau Journal* van 22 september 1982).

3) The economic situation, *National Institute Economic Review*, mei 1982, blz. 30.

4) I. Begg en J. Rhodes, Will British industry recover?, *Cambridge Economic Policy Review*, april 1982, blz. 25.

5) M. Wilkinson, Howe presses on with „tough” policy despite job losses, *Financial Times*, 26 augustus 1982, blz. 1.

6) I. Hargreaves en M. Dixon, Jobs, the tide is not turning, *Financial Times*, 8 augustus 1982, blz. 14.

7) Met M₃ wordt bedoeld het chartaal geld in circulatie, vermeerderd met de deposito's op zicht en op termijn in Pond Sterling van de particuliere en de openbare sector. Zie: Definitions of the UK money supply, in: A. Budd, S. Holby, A. Longbotten en D. Smith, *Does monetarism fit the UK facts?* Econometric Forecasting Unit, Discussion paper nr. 90, september 1981, blz. 14.

8) The economic situation, *National Institute Economic Review*, mei 1982, blz. 30.

9) The home economy, *National Institute Economic Review*, mei 1982, blz. 35; en Overfunding and money market operations, *Quarterly Bulletin*, Bank of England, mei 1982, blz. 35.

kredietmogelijkheden van de banken uitgebreid en de leveringen van financiële middelen door het bankwezen aan de particuliere sector aangewakkerd. De grotere vraag naar wissels veroorzaakte een daling van de discontovoet en maakte het voor ondernemingen en banken voordelig met behulp van wissels geld op te nemen om dit geld opnieuw te beleggen op andere geldmarkten, onder meer op de Eurodeviezenmarkt (de z.g. mallempolitiek). Op deze wijze werden de banken ertoe aangezet meer en meer geld te scheppen ten voordele van de particuliere sector. Voor het jaar 1981-1982 liepen deze kredietverstrekkingen op tot £ 14,5 mrd., tegen £ 9,2 mrd. in 1980-1981, een verhoging met 57,6%. Deze sterke stijging van de kredietverlening van de banken heeft uiteraard geleid tot een eveneens aanzienlijke toename van het aantal deposito's op termijn. Dit verklaart de sterke groei van M₃, ondanks de verkopen van overheidspapier aan de niet-bancaire particuliere sector 10).

Sommigen hebben in het mislukken van de pogingen om de groei van M₃ af te remmen een illustratie gezien van wat wordt genoemd „de wet van Goodhart”. Volgens deze wet is het verloop van de verschillende monetaire grootheden (M₁, M₃ enz.) normaal ongeveer gelijk aan dat van de inflatie. Maar als de overheid zich doel stelt de groei van een van deze grootheden te regelen, treden distorsies op die niet alleen het gevolg zijn van de overheidsinterventies maar ook van de reacties van de diverse financiële en andere instellingen op deze interventies 11). Voor de regering was het uiteraard onaangenaam te moeten vaststellen dat ze het gestelde formele doel inzake haar monetaire beleid niet kon verwezenlijken. Er werd daarom uitgezien naar een andere doelstelling. De bekende Amerikaanse econoomist van Zwitserse afkomst, Karl Brunner had reeds een jaar voordien voorgesteld dat de centrale bank er beter aan deed in plaats van de groei van M₃ die van de z.g. „monetaire basis” (het chartale geld, vermeerderd met de vorderingen van de depositobanken op de centrale bank) af te remmen 12). Het beheersen van de monetaire basis is nl. een middel om op indirecte wijze de geldschepping binnen bepaalde perken te houden. De banken zijn immers verplicht minimaal een bepaald gedeelte van hun deposito's te dekken door chartaal geld en vorderingen op de centrale bank. Weliswaar trachten de banken door het betalen van intrest op deposito's het publiek ertoe te brengen hun chartaal geld zoveel mogelijk bij hen te beleggen, maar de betalingsgewoonten stellen naar de mening van de meeste monetaristen vrij strakke grenzen aan het gebruik van deze mogelijkheid.

Voor de Britse regering was het aanvaarden van de monetaire basis als criterium voor de monetaire politiek aantrekkelijk omdat deze tijdens het jaar 1981-1982 opvallend weinig was toegenomen, nl. van einde maart 1981 tot begin april 1982 slechts met 1,4% 13). Het grote verschil tussen de sterke groei van M₃ en de zwakke groei van de monetaire basis was evenwel aanleiding om de relevantie van de theorie

van Brunner voor de Britse situatie in twijfel te trekken. Dit grote verschil bewijst immers dat de depositobanken in perioden van vrij sterke inflatie erin slagen het publiek ertoe te brengen chartaal geld om te ruilen tegen deposito's op termijn. Dit is in perioden van inflatie immers een geschikt middel om, dank zij de vrij hoge intresten die op deze deposito's worden betaald, het verlies te compenseren dat voortspruit uit de geldontwaarding, zonder de liquiditeit van de belegde middelen in sterke mate te verminderen.

Er werd dan ook een andere oplossing verkozen. Bij het opmaken van de begroting voor het financieel jaar 1982-1983 besloot sir Geoffrey Howe niet meer één criterium te stellen voor de geldhoeveelheid, maar voor verschillende definities van de geldomloop een toelaatbare groei te plannen van 8 à 12%. Als criterium voor de omvang van de geldhoeveelheid werden naast M₃, M₁ en MSL₂ gehanteerd 14). M₁ is een veel nauwere definitie van de geldhoeveelheid dan M₃. M₁ omvat immers alleen het chartale geld en de deposito's op zicht, dus niet die op termijn. PSL₂ (een afkorting van „Private Sector Liquidity”) is een bredere definitie en omvat niet alleen alle elementen die zijn opgenomen in M₃ maar ook schatkistpapier, bankaccepten, deposito's bij lokale overheden en financieringshuizen, certificaten van belastingdeposito's, aandelen en deposito's bij de bouwmaatschappijen, deposito's bij de spaarbanken en bepaalde kasbons uitgegeven door deze spaarbanken 15).

Tijdens het voorafgaande financiële jaar is M₁ toegenomen met 7,2%, M₃, zoals hiervoor reeds vermeld, met 13% en PSL₂ met 11,9%. Hieruit blijkt dat het opnemen van M₁ en PSL₂ de regering hoop geeft op een beter financieel resultaat 16). Niettemin houdt deze wijziging van het beleid een concessie in aan degenen die een reflatie bepleiten, want niet alleen wordt een hoger groeipercentage voorzien (nl. van 8 à 12) dan aanvankelijk was gepland (nl. 5 à 9). Er wordt bovendien niets gezegd over eventuele pogingen om de te grote groei van M₃ in het afgelopen jaar te compenseren, m.a.w. er wordt op 1 april 1982 vertrokken van een basis die in feite te hoog is. Daarenboven houdt het opnemen van drie te meten grootheden in dat de centrale bank, indien één van deze drie sneller toeneemt dan is voorzien, meestal zal kunnen tegenwerpen dat ze toch haar doel heeft bereikt, gezien de lagere groei van de overige twee. In feite betekent deze maatregel dat de Bank of England in de toekomst waarschijnlijk minder betekenis zal hechten aan de omvang van de geldhoeveelheid, maar haar politiek vooral zal richten op het afremmen van een sterke stijging of daling van de wisselkoers van het Pond Sterling en op een geleidelijke afbouw van de door het bedrijfsleven te hoog geachte rentevoeten.

Met het oog hierop heeft de Bank of England trouwens in maart 1982 enkele hervormingen doorgevoerd die erop zijn gericht de efficiency van haar interventies op de diverse financiële markten zo te verhogen dat ze niet verantwoorde renteschom-

melingen in de kiem kan smoren 17). Er mag worden verwacht dat de Bank of England er in de komende maanden naar zal streven geleidelijk aan de rentevoeten te doen dalen om de investeringen aan te wakkeren.

De eerste tekenen van een minder restrictief beleid

Naast de verzachting van het monetaire beleid hoopt de regering ook door een iets minder restrictief financieel beleid en de opheffing van de beperkingen op de huurkoop, de bestedingen aan te wakkeren. In de begroting van 1982-1983 is namelijk in tegenstelling tot die van 1981-1982, een indexering voorzien van de belastingschalen en van de belasting vrijgestelde bedragen. Dit houdt in dat in tegenstelling met vorig jaar, geen verzwaring plaatsvindt van de inkomstenbelasting. Bovendien worden de diverse accijsrechten niet volledig bij de stijging van de kosten van het levensonderhoud aangepast, hetgeen een verlaging inhoudt van de indirecte belastingen. Ook werd een lichte vermindering (1 procentpunt) doorgevoerd van de bedragen die de ondernemingen moeten afdragen voor de sociale zekerheid van haar werknemers. Er wordt gehoopt dat dit de stabilisatie van de prijzen in de hand zal werken 18).

De beperkingen op de huurkoop werden opgeheven op 27 juli 1982, nadat ze in maart 1972 opnieuw waren ingevoerd. Vóór 27 juli 1982 moest bij de aankoop van een auto minimaal een derde van de prijs contant worden betaald en de rest moest binnen 24 maanden worden afbetaald. Voor andere goederen moest 20% contant worden betaald en bedroeg de aflossingsperiode van het saldo maximaal 30 maanden. Nu zijn de distributieorganismen en de financieringshuizen opnieuw vrij hun afbetalingsvoorwaarden zelf te bepalen 19).

10) Overfunding and money market operations, op.cit., blz. 201; S. Brittan, Still looking for a financial strategy, *Financial Times*, 15 maart 1982, blz. 19; Persoverzicht van de Nationale Bank van België, 27 mei 1982, blz. 3 (samenvatting artikel door A. Harris uit *Financial Times* van 27 mei 1982) en D. Marsh, How to keep the bank in touch, *Financial Times*, 20 mei 1982, blz. 19.

11) Persoverzicht van de Nationale Bank van België, 30 december 1981, blz. 2 (samenvatting van een artikel van S. Brittan in *Financial Times* van 29 december 1981).

12) Persoverzicht van de Nationale Bank van België, 30 april 1982, blz. 2 (samenvatting van een artikel van D. Marsh in *Financial Times* van 30 april 1982).

13) Operation of monetary policy, *Quarterly Bulletin*, Bank of England, juni 1982, blz. 196, tabel A.

14) The home economy, *National Institute Economic Review*, blz. 35.

15) A. Budd e.a., art.cit., blz. 14.

16) Operation of monetary policy, *Quarterly Bulletin*, Bank of England, blz. 196, tabel A.

17) Persoverzicht van de Nationale Bank van België, 26 maart 1982, blz. 3 (samenvatting van een artikel uit *Financial Times* van 26 maart 1982).

18) The home economy, *National Institute Economic Review*, blz. 32-33.

19) The economic situation, *National Institute Economic Review*, augustus 1982, blz. 5.

Ondanks deze maatregelen verwacht het Nationaal Instituut voor Economisch en Sociaal Onderzoek in zijn laatste bulletin voor 1982 geen sterke opleving van de vraag naar goederen. Volgens het Instituut zou de totale omzet, die tijdens de tweede helft van 1981 steeg met een jaarlijkse groeivoet van 1,5 à 2%, in 1982 slechts zeer weinig zijn toegenomen 20). Dit alles zal het verzet van bepaalde ministers tegen de restrictieve monetaire politiek versterken. Begin augustus werd er gewag gemaakt van de mogelijkheid dat de minister van Financiën een mini-budget aan het parlement zou voorleggen om een bepaalde mate van reflatie te bewerkstelligen 21). Sir Geoffrey Howe verklaarde evenwel op 26 augustus 1982 voor de radio dat het „harde” monetaire beleid moest worden voortgezet, ondanks de hoge werkloosheid 22). Het is evenwel niet erg duidelijk of hij van plan is de reeds doorgevoerde verzachtingen van de restrictieve monetaire politiek niet verder uit te breiden. Wellicht wil hij de indruk wekken een „sterke” persoonlijkheid te zijn omdat dit, te oordelen naar de reactie van het Britse kiezerskorps op de harde houding van mev. Thatcher in de Falkland-crisis, blijkbaar goed overkomt bij het publiek

Is het te laat voor een reflatiebeleid?

Sidney Pollard, hoogleraar aan de universiteit van Sheffield, heeft in een recent gepubliceerd boek *The wasting of the British economy* (Londen, 1982) betoogd dat de meeste Britse regeringen na de tweede wereldoorlog stelselmatig de investeringen in de Britse industrie hebben afgeremd met het oog op een evenwichtige betalingsbalans (de voornaamste bekommernis tot 1970) en de bestrijding van de inflatie (het hoofddoel van het beleid na 1970). Aan de huidige regering verwijt hij dat ze door haar fanatieke streven naar verlaging der overheidsuitgaven en haar restrictieve monetaire politiek, de afzetmogelijkheden van de industrie zo heeft beperkt dat heel wat bedrijven voor goed zullen verdwijnen. In dit verband wijst hij erop dat in januari 1981 de industriële productie 15,5 procentpunten lager was dan in januari 1980, een daling met 1,3 procentpunten per maand.

De hoge rentevoeten die voortspruiten uit het restrictieve monetaire beleid treffen vooral de kleine firma's omdat die het grootste deel van hun investeringen moeten financieren met leningen, terwijl de gevestigde oudere en grotere ondernemingen meer mogelijkheden hebben tot zelffinanciering. Een beleid dat zich tot doel stelt het particuliere initiatief en in het bijzonder de kleine ondernemingen aan te moedigen, heeft dus tot het tegenovergestelde resultaat geleid 23). S. Pollard meent niet dat het nog mogelijk is door een reflatie alleen het moderniseringsproces van de Britse industrie te versnellen. De ondernemers, zo stelt hij, zijn te vaak teleurgesteld in hun verwachtingen van grotere afzetmogelijkheden. Indien door reflatie hun afzetmogelijkheden worden verhoogd, zullen velen

de gestegen winsten niet aanwenden voor uitbreiding en modernisatie van hun produktie-apparaat, maar de winsten uitvoeren naar het buitenland waar naar hun mening een hogere rentabiliteit kan worden bereikt en de stabiliteit groter is. Groot-Brittannië zal in afwachting van het vertrouwen van de ondernemers in de toekomst van de Britse industrie een beroep moeten doen op een systeem van „gemengde economie” om de modernisatie en expansie van zijn nijverheden op gang te brengen. In dit verband citeert S. Pollard de voorbeelden van Frankrijk en Japan waar de modernisatie van het industrieel apparaat met behulp van overheidsinterventie wordt gerealiseerd 24).

Deze stelling wordt bevestigd door de uitkomsten van een enquête, uitgevoerd door The Confederation of British Industry (CBI), tijdens de zomer van 1982. Uit deze enquête blijkt dat het huidige beleid weinig uitzicht biedt op spoedig herstel van de investeringen in de industrie. Op basis van deze enquête bij haar leden voorspelt de CBI namelijk dat de globale omzet van de Britse economie in 1982 slechts 0,5 procentpunten hoger zal zijn dan in 1981. Voor 1983 wordt slechts een groei van 1,5 procentpunten voorzien, terwijl in de lente nog werd gehoopt op een groei voor 1983 van 2 procentpunten. Wat de winsten betreft zouden deze toenemen van 2,8% in 1981 tot ongeveer 4% in 1982, 1 procentpunt minder dan de gemiddelde winstratio van 5% tijdens het recessiejaar 1975 25). Weliswaar laat de daling van de inflatie – volgens sir Geoffrey Howe zou die op het einde van het jaar slechts 6,5 procentpunten meer bedragen 26) – voorzien dat het mogelijk is de intrestvoeten geleidelijk te verlagen, maar meer winsten zonder betere vooruitzichten inzake afzetmogelijkheden leveren slechts weinig investeringen op.

In een recent rapport betoogde de Midland Bank dat het nutteloos is de lonen te verlagen om de investeringen te bevorderen. Ondanks hun hogere winsten zullen de bedrijven, indien ze geen kans hebben om hun omzet uit te breiden, niet overgaan tot modernisering en expansie van hun produktiecapaciteit 27). Het CBI staat een krachtige reflatie voor om de afzetmogelijkheden van de industrie te verhogen, de investeringen aan te wakkeren en de werkloosheid te doen dalen. Het lopende overschot op de Britse betalingsbalans 28) maakt het inderdaad mogelijk de koopkracht van de Britse bevolking op te voeren zonder onmiddellijk gevaar voor betalingsbalansmoeilijkheden. Volgens de financiële specialist van de *Financial Times*, J. Elliott, zou deze reflatie zo vlug mogelijk moeten geschieden. Naar zijn mening hebben veel Britse industriële weer moed gevat toen ze merkten dat onder druk van de hoge werkloosheid, de vakbondsorganisaties voorzichtiger werden bij het stellen van looneisen. Ze hoopten dat ze hierdoor hun winsten kunnen verhogen als de conjunctuur verbetert, en een programma van vernieuwing op basis van zelffinanciering kunnen starten. In de zomer van 1982 realiseerden ze zich evenwel dat deze herleving nog lang kon uitblijven. Volgens J. El-

liott zouden Britse industriële nu overwegen vele verouderde, niet meer winstgevend onderdelen van hun bedrijven, definitief te sluiten 29). Indien de regering nog één jaar wacht alvorens een reflatie beleid te voeren, zou het te laat zijn om belangrijke onderdelen van het Britse industriële apparaat te redden.

Reeds in de zomer van 1982 werd vastgesteld dat, hoewel de binnenlandse vraag naar industriële producten ten opzichte van een dieptepunt aan het einde van 1980 was toegenomen met 15 procentpunten in reële termen, de Britse industriële productie in dezelfde periode slechts was gestegen met minder dan 2 procentpunten 30). Het verschil wordt veroorzaakt door verhoogde import. Dit wijst erop dat het de-industrialisatieproces snel voortschrijdt. Minder en minder is de Britse industrie in staat de moderne producten waar de bevolking om vraagt tegen concurrerende prijzen aan te bieden.

Groot-Brittannië wordt geleidelijk een OPEC-land dat de koers van zijn munt hoog houdt dank zij zijn olie-uitvoer, maar meer en meer de industriële producten die het nodig heeft in het buitenland koopt. De nadelige gevolgen hiervan maken het gewenst dat er wat wordt ondernomen om de Britse industrie te redden. Mevr. Thatcher rekt erop dat de gezonde bedrijven de handicap van de hoge koers van het Pond Sterling aankunnen, en beschouwt het verdwijnen van de zwakkere ondernemingen als een sanering die geschoolde arbeidskrachten vrijmaakt voor nieuwe industriële initiatieven. Om deze sanering aan te moedigen, heeft de regering twee belangrijke maatregelen genomen. Enerzijds werd het aantal z.g. „enterprise zones”, dat aanvankelijk op 11 was bepaald, eind juli 1982 verdubbeld 31); anderzijds werd in het budget van maart 1982 £ 60 mln. voorzien voor hulp aan bedrijven die willen automatiseren (the Flexible Manufacturing Systems Scheme) 32). De bedrijven die zich

20) Idem, blz. 4.

21) Persoverzicht van de Nationale Bank van België, 9 augustus 1982, blz. 2 (samenvatting van een artikel uit *Times* van 9 augustus 1982).

22) M. Wilkinson, art. cit., blz. 1.

23) S. Pollard, *The wasting of the British economy*, Londen/Canberra, 1982, blz. 178-179.

24) Idem, blz. 188-189.

25) M. Wilkinson, *British industry more pessimistic on recovery*, *Financial Times*, 31 augustus 1982, blz. 18.

26) Persoverzicht van de Nationale Bank van België, 21 september 1982, blz. 3 (samenvatting artikel uit *Times* van 21 september 1982).

27) *Economic Outlook*, *Midland Bank Review*, zomer 1982, blz. 6.

28) Persoverzicht van de Nationale Bank van België, 21 september 1982, blz. 2 (samenvatting artikel uit *Financial Times* van 21 september 1982).

29) J. Elliott, *Lombard, Britain's crisis in manufacturing*, *Financial Times*, 5 augustus 1982, blz. 15.

30) *Foreigners thrive on Britain's slump*, *The Economist*, 28 augustus 1982, blz. 22.

31) *Alleviating unemployment – more enterprise zones*, *Economic Progress Report*, augustus 1982, blz. 1.

32) *Aid for industrial innovation, survey of current affairs*, Central Office of Information, Londen, juni 1982, blz. 210-211.

de grenzen te houden. Een van de vakbondsleiders, D. Basnett, heeft in een reeks „enterprise zones” vestigen, worden vrijgesteld van de belasting op de meerwaarde op gronden en van lokale belastingen, en kunnen genieten van de mogelijkheid de bouwkosten van hun commerciële en industriële gebouwen ineen van hun belastingen af te trekken. Bovendien zijn ze vrijgesteld van het aanvragen van vergunningen voor het oprichten van gebouwen en worden een reeks administratieve formaliteiten in verband met het heffen van douane- en (of) accijnsrechten ten hunnen voordele vereenvoudigd.

De meeste „enterprise zones” worden gevestigd in industriële gewesten die een duidelijke teruggang en bijgevolg een grote werkloosheid kennen, zoals het havengebied van Londen, het gebied van de Clyde in Schotland, de steenkolenstreek rondom Swansea, in Zuid-Wales en het oude industriegebied van midden-Engeland (Sheffield, Dudley bij Birmingham, Salford bij Manchester, Speke bij Liverpool (e.a.) 33). Dit initiatief beoogt de situatie in enkele door hoge werkloosheid geteisterde gebieden enigszins te verlichten, maar het kan geen herleving van de Britse industrie bewerkstelligen. De voordelen die de regering aan de bedrijven aanbiedt, moeten immers beperkt blijven om concurrentie met bestaande bedrijven in andere delen van Groot-Brittannië te voorkomen. Ook kan men niet verwachten dat veel multinationale ondernemingen geneigd zullen zijn in Groot-Brittannië filialen op te richten als de ontwikkeling van de inkomens zo ongunstig is dat de plaatselijke afzetmarkt slechts geringe kansen op een geleidelijk stijgende omzet biedt. De regering kan er dus niet omheen: zonder een krachtige reflatie en een daling van de wisselkoers van het Pond Sterling is een industriële herleving niet mogelijk. Alle partijen zijn het hierover eens, maar ze verschillen sterk van mening over de keuze van het geschikte ogenblik om deze reflatie in te zetten, en over de noodzakelijke begeleidingsmaatregelen.

De houding der diverse politieke partijen ten opzichte van de reflatie

De conservatieve regering moet volgens de grondwet het parlement ontbinden in mei 1984 (vijf jaar na de vorige verkiezingen). Ze heeft dus nog ruim twee jaar tijd om de verkiezingen voor te bereiden. Nu reeds een reflatie inzetten zou ertoe leiden dat ten gevolge van de geleidelijke stijging van de import de betalingsbalans waarschijnlijk in de herfst van 1983 in de rode cijfers zou komen. De regering zou dan verplicht zijn de reflatie enkele maanden voordat ze de verkiezingen moet houden af te remmen. Weliswaar kan de eerste minister steeds aan de Koningin vragen het parlement vroeger te ontbinden, maar de regering heeft geen zekerheid dat een reflatie die nu wordt ingezet, reeds vóór de zomer van 1983 zou hebben geleid tot een sterke daling van de werkloosheid, en tijdens de zomermaanden is het moeilijk verkiezin-

gen te organiseren. Daarenboven is de huidige daling van de inflatie nog erg broos. Een nu ingezet reflatiebeleid zou door velen worden beschouwd als een aanwijzing dat de prijsstijging opnieuw zal versnellen. Dit kan tot gevolg hebben dat de nominale inkomens worden opgedreven waardoor de verwachte inflatie wordt versterkt. Daarom verkiest sir Geoffrey Howe het de huidige restrictieve monetaire politiek nog enkele maanden voort te zetten tot het inflatiepeil nog verder is gedaald en de meeste Britten meer vertrouwen hebben gekregen in de grotere stabiliteit van de koopkracht van het Pond Sterling. Daarenboven zijn velen in de conservatieve partij van mening dat de regering nog een groot deel van haar programma heeft te verwezenlijken. Zij wensen met name reductie van de overheidsuitgaven voor sociale zekerheid en verdergaande privatisering van overheidsbedrijven.

De Central Policy Review Staff, een studiegroep opgericht door de conservatieve regering, stelde een plan op voor de vermindering der overheidsuitgaven dat op 9 september jl. door de regering werd onderzocht. Dit plan voorziet in zo drastische bezuinigingen inzake onderwijs (alle universiteiten zouden o.m. hun kosten moeten dekken uit inkomsten uit hun vermogen en inschrijvingsgelden), sociale zekerheid, de openbare gezondheidsdienst en landsverdediging, dat de gematigde ministers in het kabinet („the wets”) erin slaagden de verdere bespreking van deze voorstellen uit te stellen 34). Dit betekent evenwel niet dat de voorstellen van deze studiegroep voor goed zijn begraven. De meest extreme verdedigers van de conservatieve principes houden namelijk voor dat indien de conservatieve partij de volgende parlementsverkiezingen wil winnen, ze er zorg voor moet dragen zo weinig mogelijk stemmen te verliezen aan de alliantie van liberalen en sociaal-democraten. De Labour-partij is naar hun mening voldoende gededorganiseerd door innerlijke twisten en bij de middenklassen in diskrediet gekomen door haar extreme hervormingsvoorstellen (o.m. de nationalisatie van de banken) dat ze de conservatieve meerderheid in de meeste kiesdistricten van zuidelijk Engeland en Wales alleen in gevaar kan brengen als veel leden van de middenklasse in plaats van voor de conservatieven voor de alliantie stemmen. Daarom moet de conservatieve partij naar hun mening zorgdragen voor een drastische vermindering van de belastingsdruk voor deze middenklassen. Dat dit een gedeeltelijke afbouw inhoudt van het systeem van sociale zekerheid kan voor de conservatieve partij geen nadelige gevolgen hebben, want de overgrote meerderheid van de lagere bevolkingsklassen die uit het systeem van sociale zekerheid voordelen halen, stemmen toch steeds voor de Labour-partij.

Het gevolg van deze stellingname is dat de conservatieve partij haar kanonnen hoofdzakelijk richt op de alliantie van liberalen en sociaal-democraten, hetgeen door sommige commentatoren wordt beschouwd als een kortzichtige politiek omdat een ondergang van de alliantie van li-

berale en sociaal-democraten, deze groepen bij de volgende verkiezingen (1988 of 1989) in de armen kan drijven van een herzezen Labour-partij 35).

De alliantie heeft door de Falkland-crisis bij de publieke opinie heel wat veld verloren, en tracht nu opnieuw in de gunst te komen door een gezamenlijk programma te lanceren, gericht op een snelle reflatie van de Britse economie. Omdat ook de leiding van de industrie gunstig staat tegenover een dergelijke politiek, hoopt de alliantie voor de financiering van haar verkiezingscampagne een beroep te kunnen doen op de financiële kringen van de City, op de industriële federaties en op de bedrijven. Om een stijging van de inflatie te voorkomen, zou de alliantie, indien ze een regering kan vormen, een beroep moeten doen op een streng inkomensbeleid. Ondernemingen die loonsverhogingen zouden toestaan die hoger zijn dan voorzien door de regering, zouden door een speciale belasting op de hogere lonen worden beboet 36). Dit alles zal de vakbonden niet gunstig stemmen ten opzichte van de sociaal-democraten en zet ze aan de Labour-partij te steunen. Deze partij kent een merkbare achteruitgang van haar ledental en ondervindt financiële moeilijkheden 37). Onder druk evenwel van de vakbonden werden de twisten tussen rechts en links binnen de partij gesmoord en werd gestreefd naar een gemeenschappelijk programma. Hierbij werd gesteld dat een reflatie gepaard zou moeten gaan met een reeks overheidsinterventies die strijdig zijn met de EG-regels. Zo zou de groei van de import ten gevolge van de stijging van de inkomens moeten worden afgeremd door de herinvoering van een douanerecht op industrieproducten uit de andere EG-lidstaten 38). Daarenboven zou de uitvoer moeten worden bevorderd door een vrij substantiële waardevermindering van het Pond Sterling 39). Of een inkomenspolitiek zou worden toegepast om een stijging van het inflatietempo te voorkomen, is niet erg duidelijk. De meerderheid van de vakbondsleiders zijn tegen een dergelijke politiek gekant. Het is dan ook weinig waarschijnlijk dat deze maatregelen in het verkiezingsprogramma van de Labour-partij worden opgenomen, wat niet betekent dat naderhand een Labour-regering niet zou trachten in samenwerking met de vakbonden toch de loonstijgingen binnen bepaal-

33) *Enterprise zones, survey of current affairs*, Central Office of Information, Londen, juni 1982, blz. 210.

34) Thatcher's think-tank takes aim at the welfare state, *The Economist*, 18 september 1982, blz. 25.

35) S. Brittan, Lombard - the Tories and the alliance, *Financial Times*, 18 maart 1982, blz. 21.

36) P. Riddell en J. Lloyd, Alliance will make cash plea to industry, *Financial Times*, 23 september 1982, blz. 13.

37) E. Goodman, Labour suffers membership decline, *Financial Times*, 26 februari, 1982, blz. 7.

38) K. Coutts, F. Cripps en T. Ward, Britain in the 1980's, *Cambridge Economic Policy Review*, april 1982, blz. 16-17.

39) Labour's anthology of dreams, *The Economist*, 26 juni 1982, blz. 22.

cent artikel in de *Financial Times* de stelling verdedigd dat het mogelijk moet zijn door scherpe controle van bepaalde basisprijzen door een „Prices and Monopolies Commission” en het uitstippelen van een reeks regels inzake loononderhandelingen, hollende inflatie 40) te voorkomen. Het ject is evenwel zo vaag dat het de onbevooroordeelde kiezer er niet van zal overtuigen dat een Labour-regering zou kunnen beletten dat een reflatie zou leiden tot een hopeloze inflatoire spiraal van prijzen en lonen, met als gevolg een snelle waardevermindering van het Pond Sterling.

Besluit

Het is duidelijk dat een einde van de restrictieve monetaire politiek in Groot-Brittannië in zicht is. Deze politiek wordt trouwens de laatste maanden met minder en minder overtuiging gevoerd, en is meer gericht op het beheersen van de wisselkoers van het Pond Sterling ten opzichte van de andere valuta en op een geleidelijke verlaging van de rentevoeten dan op een strikte regeling van de geldhoeveelheid.

Dit verklaart trouwens waarom de leider van de monetaristische school, M. Friedman, zich stelselmatig afkeert van een beleid dat naar zijn mening met monetarisme alleen nog de naam gemeen heeft. Dit betekent evenwel nog niet dat een sterke reflatie van de Britse economie binnenkort zal plaatsvinden. Binnen de conservatieve partij is er een sterke rechtse vleugel die meent dat de regering er vòòr de verkiezingen van 1984 vooral werk van moet maken haar verkiezingsbeloften van 1979 te realiseren, te weten een substantiële belastingvermindering ten voordele van de midden-groepen en een even grote verlaging der overheidsuitgaven door afbouw van de overheidsinterventie inzake onderwijs, sociale zekerheid en gezondheidszorg m.a.w. door een gedeeltelijke liquidatie van de „welvaartsstaat”. Zo'n politiek zou, gekoppeld aan een wisselkoersbeleid gericht op stabiliteit van het Pond Sterling, de besparingen opdrijven en de consumptieve uitgaven verminderen, m.a.w. zou veeleer deflatoir zijn. Hiertegen is er heel wat verzet van degenen die vrezen dat een dergelijk beleid de de-industrialisatie in Groot-Brittannië zal bestendigen. De alliantie van liberalen en sociaal-democraten heeft het verzet dat uitgaat tegen het behoud van een restrictief monetair beleid tot basis gekozen van haar politiek programma. Mevr. Thatcher geniet evenwel nog steeds van een sterk gestegen populariteit ingevolge haar succesrijk optreden tijdens de Falkland-crisis en kan zich voorlopig nog veroorloven in samenwerking met sir Geoffrey Howe, vrij het economisch beleid te kiezen dat ze wenst toe te passen. Waarschijnlijk zal dit tijdens het volgend jaar veeleer door politieke dan door economische overwegingen worden bepaald.

G. Vandewalle

40) D. Basnett, There is an alternative to monetarist strategy, *Financial Times*, 18 augustus 1982, blz. 11.